

توسعه میان افزا رویکردی فرهنگ محور به آثار تاریخی موجود در بافت‌های تجمیعی جدید شهری (مطالعه موردی بافت پیرامونی حرم مطهر امام رضا (ع))

* وحید افشین‌مهر^۱، سمیه حسینی^۲، هادی ایوانی^۳

۱. استادیار، گروه معماری و شهرسازی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران

۲. کارشناسی ارشد معماری، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران

۳. استادیار، گروه معماری و شهرسازی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران

(دریافت: ۱۴۰۰/۰۹/۰۵ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۱/۲۶)

Reconstructing the Role of Historical Monuments Located in the New Urban Area Around Holy Shrine of Imam Reza (As), a Cultural Approach to Historical Monuments

*Vahid Afshinmeh¹, Somayeh Hosseini², Hadi Ivani³

1. Assistant Professor, Architecture and Urban Planning, Payame Noor University, Tehran, Iran

2. M.A in Architecture, Payame Noor University, Tehran, Iran

3. Assistant Professor, Architecture and Urban Planning, Payame Noor University, Tehran, Iran

(Received: 2021.11.26 Accepted: 2022.04.15)

Abstract:

A city is like a living creature that is possible to continue its life according to the preservation of existing works and values. Historical textures are an important part of cities as they are the essence of their beings and today's lack of favorable attention to these parts has caused various problems. The materialist view of such historical works, especially in the holy city of Mashhad has destroyed the conceptual meaning of this metropolis to its residents and pilgrims. Attention to historical textures as sources of value and the main structure of historical cities is an important issue that is sometimes forgotten in the planning of comprehensive and new urban development. The main purpose of this research is to identify and preserve historical monuments using modern design methods in order to keep these elements efficient and educational. The target population in this research is the historical monuments located in the 4th section of the Samen project, around the holy shrine of Imam Reza. The research method in this paper is descriptive-analytic. For this purpose, Studies about the different methods of preservation and maintenance have been collected in the form of documents. Field studies have been done to recreate the new architectural space using existing works. Eventually, Infill design has been proposed to preserve historical valuable works in the mentioned area.

Keywords: Historical Textures, Holy City of Mashhad, New Urban Building, Preservation, Recreation, The Shrine of Imam Reza.

چکیده:

شهر در واقع مانند موجود زنده‌ای است که ادامه زندگی آن با توجه به حفظ آثار و ارزش‌های موجود در آن امکان‌پذیر می‌باشد. بافت‌های تاریخی به‌عنوان بخش مهمی از شهر، نشانه موجودیت شهر هستند و امروزه عدم توجه مطلوب به آن‌ها باعث ایجاد مسائل و مشکلات مختلفی شده است، از سوی دیگر این بافت‌ها می‌توانند دارای کارکرد فرهنگی و آموزشی نیز باشند. نگاه صرفاً مادی‌گرایانه به این‌گونه آثار تاریخی به‌خصوص در شهر مقدس مشهد، باعث از بین رفتن مفهوم این کلان‌شهر نزد ساکنین و زائرین شده است. توجه به بافت‌های تاریخی به‌عنوان ارزش و ساختار اصلی شهرهای تاریخی، مساله مهمی است که گاهی در برنامه‌ریزی طرح‌های جامع و توسعه‌های شهری جدید به فراموشی سپرده می‌شود. هدف اصلی از انجام این تحقیق شناسایی و تأکید بر حفظ آثار تاریخی با استفاده از روش‌های طراحی مدرن به‌منظور کارا کردن این عناصر و معرفی کارکرد آموزشی آن بوده است. جامعه هدف در این تحقیق آثار تاریخی واقع در قطاع ۴ طرح ثامن، اطراف حرم مطهر امام رضا است. روش تحقیق در این مقاله توصیفی-تحلیلی بود. بدین منظور، مطالعات در مورد شیوه‌های مختلف حفظ و نگهداری، به‌صورت اسنادی گردآوری شده‌اند و مطالعات میدانی برای امکان بازآفرینی فضای جدید معماری با استفاده از آثار موجود انجام گرفته است. درنهایت طرحی میان‌افزا به‌منظور حفظ آثار باارزش تاریخی در محدوده معرفی شده، ارائه شده است.

واژه‌های کلیدی: آثار تاریخی، آموزش، پلاک‌های جدید شهری، حفاظت، بازآفرینی، حرم امام رضا ع، مشهد.

* نویسنده مسئول: وحید افشین‌مهر
E-mail: afshinm@pnu.ac.ir

*Corresponding Author: Vahid Afshinmeh

مقدمه

فضای شهری به‌عنوان یک فضای عمومی محل ظهور و حیات‌بخشی از اندیشه‌ها و خواسته‌های فردی و اجتماعی انسان‌هاست، یعنی مهم‌ترین مرکز ادراکات اشتراکی آدمی است و شاید به همین دلیل است که در توسعه انسانی جوامع نقش بسیار پراهمیتی دارد. در آموزش معماری، طراحی معماری پایدار، بحثی اساسی و پیچیده است که نیاز به مطالعات و کنکاش‌های زیادی جهت آشنایی افراد با زوایای مختلف آن دارد. آموزش معماری پایدار در ایران، دارای خلأهایی از جنبه برنامه‌ریزی آموزشی است؛ به‌طوری‌که اگرچه دانشجویان در زمینه معماری پایدار آگاهی دارند اما نقشه راه عملی و کاربردی متناسب با پیشرفت‌های فناورانه در مقاطع مختلف معماری تعریف نشده است (Hosseini et al., 2010).

آثار تاریخی، نشانگر حرکت انسان در طول تاریخ و شناسنامه فرهنگی هر ملت است و با شناسایی آنها زمینه شناخت هویت و خط حرکت فرهنگی این آثار میسر می‌شود. این آثار ارزشمند، بهترین عامل زینت و زیبایی شهر بوده و در حکم قباله و سند تاریخ شهر محسوب می‌شوند (Sajjadi & Mohammadi, 2018). احیا و هویت‌بخشیدن به این میراث تاریخی، باعث رونق و پویایی گذشته و گامی مؤثر در جهت توسعه بهتر شهر است. میراث تاریخی شهری علاوه بر داشتن خصوصیات فیزیکی و کالبدی قابل توجه دارای ارزش‌های فرهنگی، اجتماعی و تاریخی قابل ملاحظه‌ای می‌باشند که در دل این بافت‌های تاریخی نهفته است (Selahvarzi & Tavousi Tafarshi, 2006). میراث فرهنگی به‌عنوان یک پدیده اجتماعی، جنبه جبری و تحمیلی بر محیط اجتماعی و زندگی انسان‌ها دارد، به‌طوری‌که عده‌ای در تعریف آن، نتیجه این رفتار تعاملی را در یک نگاه، میراث فرهنگی می‌گویند (Mehrandish, 2010). حفاظت از میراث تاریخی، منافع اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی بسیار زیادی دارد که به‌عنوان عاملی مؤثر نقش خود را در ایجاد و برقراری توسعه پایدار ایفا می‌کند. کشور ما طی سال‌های اخیر و با برنامه چشم‌انداز توسعه به دنبال گسترش صنایع مختلف غیرنفتی از جمله میراث فرهنگی می‌باشد که از یک‌سو در توسعه پایدار کشور ما نقش مهمی دارند و از سوی دیگر وابستگی کشور را به درآمدهای نفتی کاهش می‌دهد. با توجه به این که حفاظت از آثار تاریخی و میراث تمدنی کشور وظیفه‌ای عمومی تلقی می‌شود لذا گسترش حضور مردم در این فرآیند می‌تواند در حفاظت و رونق پایدار بهره‌برداری از میراث یادشده راهگشا باشد.

بافت‌های قدیمی و فرسوده‌ی شهری به دلیل مرکزیت جغرافیایی، سهولت دسترسی، استقرار بازار (فعالیت‌های تجاری) و دارا بودن ارزش‌های تاریخی و فرهنگی، دارای ظرفیت بالقوه برای تولید درآمد است (Turk-Zaban, & Mohammad, 2013). مشهد، یکی از شهرهایی است که گستردگی بافت‌های فرسوده شهری به همراه ناکارآمدی مکانیسم‌های مداخله در این بافت‌ها، آن را با مسائل متعددی روبرو کرده است. با وجود جایگاه ملی و فراملی مجموعه حرم مطهر امام رضا (ع)، بافت پیرامون آن در طول گذر زمان، دچار رکود و فرسودگی فراوان شده است و با توجه به این سؤال که چگونه می‌توان با ابزار طراحانه به ایجاد فرصت‌هایی برای حفظ آثار تاریخی و توسعه مطلوب پلاک‌های جدید شهری در بافت پیرامونی حرم مطهر امام رضا (ع) پرداخت، امکان حفظ این بافت‌ها به هر شکل در پلاک‌های جدید از ضرورت‌های مهم این تحقیق است. با مطالعه و استدلال دقیق پژوهش‌های مختلف در این زمینه چون ارزیابی طرح بهسازی و نوسازی بافت پیرامون حرم مطهر (مطالعه موردی قطعه ۲ اطراف حرم مطهر)، حفاظت و باززنده‌سازی بافت‌های تاریخی مبتنی بر توسعه‌های شهری، احیاء کالبدی بافت تاریخی با تأکید بر هویت بخشی فضاهای شهری، ارائه راهکارها و شیوه‌های مداخله در بافت‌های تاریخی و فرسوده شهری، چهارچوب نظری تحقیق شکل گرفت و اهداف و کاربردهای کلی زیر اولویت پیدا نمود:

حفظ آثار تاریخی در پلاک‌های جدید به‌عنوان میراث تاریخی و هویت‌بخشی، نگاه فرصت‌گرایانه به آثار تاریخی به‌عنوان میراث گذشتگان در دل پلاک‌های جدید شهری، ارائه روش‌هایی برای حفظ آثار تاریخی در دل پلاک‌های جدید شهری به‌منظور رهنمودهایی به مدیریت شهری مشهد، جهت حفظ میراث تاریخی و جرقه‌ای برای توجه عمیق‌تر جامعه علمی و طراحان و دست‌اندرکاران به‌منظور طراحی و باززنده‌سازی کلیه بافت‌های تاریخی و کمک به توسعه بیشتر و بهتر کل شهر.

احیای بسیاری از بناها و مناطق تاریخی نیازمند حفاظت و توسعه است، بافت‌های قدیمی به همراه عناصر و فضاهای شهری درون خود، ارزش‌های فرهنگی و تاریخی ویژه‌ای را نیز در خود نهفته دارند. ساماندهی بافت، نه فقط باید پاسخگوی نیازهای فیزیکی جدید، که حتی باید پاسخگوی نیازهای روانی و معنوی مردم نیز باشد. آنچه در این میان مهم می‌باشد این است که در ارائه هر طرح و برنامه‌ای برای بافت‌های کهن

شهری، مقوله حضور انسان و نیازهای فیزیکی و غیرفیزیکی او در نظر گرفته شود و به این ترتیب سرزندگی مکان‌ها پیوسته تداوم یابد (Anjam Shua, 2008). در این راه، معماری امروز ما میراثی برای آیندگان و لایه دیگری را در این مجموعه‌ی میراثی سبب می‌شود و به این ترتیب بخشی از خصوصیت و هویت شهرها را تشکیل می‌دهد. احداث ساختارهای جدید در زمینه‌های تاریخی یکی از نیازهای اصلی در حوزه‌های مرتبط با حفاظت از میراث فرهنگی است (Flamaki, 2005)؛ بنابراین، حفاظت و سازگاری بناهای قدیمی به سبب ارزش تاریخی و فرهنگی آنها و مقارن با آن و تخریب بخش‌هایی که از کارایی و انعطاف‌پذیری بنا می‌کاهد، امری ضروری است (Rajabi & Mozafari, 2011).

دیدگاه‌های عمده مداخله در بافت ناکارآمد

شهری: در دنیای اندیشه پردازی در مورد مداخله در بافت‌ها و فضاهای کهن شهری، دو گرایش و دیدگاه عمده وجود دارد: ۱. کارکردگرایی و ۲. فرهنگ‌گرایی. در دیدگاه کارکردگرایی اولویت با مقولات اقتصادی بوده و محتوای فرهنگی از جایگاه مناسبی برخوردار نیست و در دیدگاه فرهنگ‌گرایی برعکس شرایط و ارزش‌های فرهنگی عامل غالب در شکل‌گیری فضا تلقی می‌شوند. در کل، دیدگاه کارکردگرایی به فضاهای شهری با دید مصرفی نگریده و با دگرگونی آن موافق است ولی دیدگاه فرهنگ‌گرا به این فضاها به دید موزه می‌نگرد و به حفاظت از آنان توجه دارد (Trancik, 1981). در کل می‌توان با استفاده از مزایا و معایب دو دیدگاه فوق به یک نگرش متعادل‌تری تحت عنوان دیدگاه واقع‌گرا رسید. این نگرش معتقد است کلیتی که از آن به عنوان بافت تاریخی یاد می‌شود هرگز یک مجموعه همگن نیست، بلکه عمدتاً طیف وسیعی از ارزشمندترین عرصه‌ها و مجموعه‌های تاریخی و عناصر پیرامون آن تا بخش‌های بسیار فرسوده شهری است که در برخی موارد ارزش نگهداری ندارند. از اصول و مبانی این دیدگاه می‌توان به موارد زیر اشاره کرد: احیای بافت تاریخی صرفاً با حضور و مشارکت مردم امکان‌پذیر است، احیای بافت تاریخی صرفاً از طریق اقدام کالبدی ممکن نیست بلکه باید به جنبه‌های اجتماعی و فرهنگی نیز توجه کرد و در چهارچوب توسعه پایدار باید صورت گیرد (Khazaei & Razaviyan, 2019).

بازآفرینی: بازآفرینی شهری در واقع یکی از نمودهای توسعه و پیشرفت پایدار است و در تعریف آن باید گفت بازآفرینی شهری پایدار، یک رویکرد شهری همه‌جانبه و چند سو نگر برای ارتقای کیفیت زندگی شهری است و سه مؤلفه اصلی آن همان سه مؤلفه اصلی پایداری یعنی محیط‌زیست، اجتماع و اقتصاد است به این معنی که بافت‌هایی که دچار فقر شهری، هویتی و ناپایداری هستند، برای ارتقای کیفیت زندگی و ماندگاری آنها باید این سه خصیصه برایشان در نظر گرفته شود. در ادبیات اخیر دنیا واژه «بازآفرینی شهری» به عنوان یک واژه عام که مفاهیم دیگری نظیر بهسازی، نوسازی، بازسازی، توانمندسازی و روان‌بخشی را در برمی‌گیرد، به کار می‌رود.

شهری، مقوله حضور انسان و نیازهای فیزیکی و غیرفیزیکی او در نظر گرفته شود و به این ترتیب سرزندگی مکان‌ها پیوسته تداوم یابد (Anjam Shua, 2008). در این راه، معماری امروز ما میراثی برای آیندگان و لایه دیگری را در این مجموعه‌ی میراثی سبب می‌شود و به این ترتیب بخشی از خصوصیت و هویت شهرها را تشکیل می‌دهد. احداث ساختارهای جدید در زمینه‌های تاریخی یکی از نیازهای اصلی در حوزه‌های مرتبط با حفاظت از میراث فرهنگی است (Flamaki, 2005)؛ بنابراین، حفاظت و سازگاری بناهای قدیمی به سبب ارزش تاریخی و فرهنگی آنها و مقارن با آن و تخریب بخش‌هایی که از کارایی و انعطاف‌پذیری بنا می‌کاهد، امری ضروری است (Rajabi & Mozafari, 2011).

در عین حال ساختن بخش‌های جدیدی برای تأمین فضاهای قابل‌استفاده و انطباق پذیر برای مصارف بیشتر نیز الزامی است. در حال حاضر تلاش در جهت طراحی ساختارهای جدید در مقیاس بناهای میان‌افزا و الحاق به بناهای تاریخی می‌باشد. به گونه‌ای که این ساختارهای جدید، ضمن حفظ و ارتقای ارزش‌های موجود در زمینه تاریخی، بتوانند بیان‌کننده روح زمان معاصر نیز باشند. ضمن اینکه توجه به اهمیت بافت‌های تاریخی و لزوم حفظ این آثار بالارزش در درون پلاک‌های تجمیعی شهری می‌تواند منجر به زنده شدن حس مکان، حس زیست در گذشته و معماری منطقه‌گرا گردد (Sharizadeh et al., 2017). علاوه بر این معیارهای مربوطه به ساختار اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی نظیر شرایط نامطلوب زندگی، فقر، بیکاری و اشتغال نامناسب و یا ارزش‌های فرهنگی و هویت شهری، کم‌رنگ بودن مشارکت مردم ساکن این بافت‌ها و استفاده از طرح‌های نامناسب برای این محلات باعث شده تا با از بین رفتن حس تعلق در این بافت‌ها، زمینه‌های لازم برای آسیب‌های اجتماعی فراهم شود. به همین خاطر فرسودگی از ابعاد متعددی برخوردار است که با یکدیگر ارتباط و پیوند متقابل دارند. از جمله این ابعاد می‌توان به فرسودگی کالبدی-سازه‌ای، فرسودگی کارکردی، فرسودگی در تصویر ذهنی، فرسودگی قانونی و رسمی، فرسودگی مکانی و فرسودگی نسبی یا اقتصادی، ذکر کرد. در همین راستا در متون نوسازی شهری، تعاریف مختلفی از بافت فرسوده شهر ارائه شده است که برخی از این تعاریف عبارت‌اند از: به عرصه‌هایی از محدوده قانونی شهرها اطلاق می‌شود که به دلیل فرسودگی کالبدی، عدم برخوردار از مناسب دسترسی سواره، تأسیسات، خدمات و زیرساخت‌ها، آسیب‌پذیر بوده و از ارزش مکانی، محیطی و

گذارند. (Habibi et al., 2009). به عبارت دیگر بازآفرینی شهری نگرش و اقداماتی جامع و یکپارچه برای حل مشکلات شهری منطقه هدف عملیات است که در نهایت به یک پیشرفت پایداری اقتصادی، کالبدی، اجتماعی و محیطی خواهد انجامید.

بازآفرینی شهری فرآیندی است که به خلق فضای شهری جدید با حفظ ویژگی‌های اصلی فضایی (کالبدی و فعالیتی) منجر می‌گردد. در این اقدام، فضای شهری جدیدی حادث می‌شود که ضمن شباهت‌های اساسی با فضای شهری قدیم، تفاوت‌های ماهوی و معنایی را با فضای قدیم به نمایش می‌آورد.

جدول ۱. انواع مداخله در روش‌های مرمت شهری (Khazaei & Razaviyan, 2019)

Table 1. Types of Intervention in Urban Restoration Methods

مقیاس Scale	بهبودی Improvement	نوسازی Renovation	بازسازی Rebuilding
نوع مرمت Type of restoration	بازیافت، مراقبت، حمایت، استحکام‌بخش، توان‌بخشی و بهبود Recycle, care, support, strengthen, empower and improve	تجدید حیات، انطباق، تبدیل، حفاظت، نو شدن، احیا و تعمیر Revival, adaptation, transformation, conservation, renewal, restoration and repair	تخریب، پاک‌سازی، و دوباره‌سازی Destruction, cleaning and reconstruction
انواع اقدامات All kinds of actions	نسبی Relative	نسبی Relative	کامل Full
میزان فرسودگی The amount of wear and tear	عملکرد (فعالیت) Function (Activity)	کالبد (شکل) Body (Shape)	عملکرد و کالبد Performance and body
نوع فرسودگی Type of wear	دوام و بقا Durability and survival	احیاء Revival	تخریب Destruction
نوع مداخله Type of intervention	بهبود بخشیدن به وضعیت بافت و عناصر درونی آن Improving the condition of the tissue and its internal elements	بازآفرینی هستی و معاصر سازی بافت و عناصر آن Re-creating existence and modernizing its texture and elements	دگرگونی کامل و ایجاد شرایط جدیدی است Complete transformation and creation of new conditions
هدف مداخله The purpose of the intervention	مجموعه اقداماتی که در حفظ و نگهداری بافت و عناصر آن هم‌نواخت با الگوی اولیه کمک می‌کند A set of actions that help in maintaining the texture and its elements in harmony with the original pattern	مجموعه اقداماتی که با حفظ پیشینه و ماهیت‌های شکلی و محتوایی معاصر سازی هم‌نواخت با زندگی نوین را در دستور کار دارد. A set of actions that preserve the background and form and content natures of contemporization in harmony with modern life.	مجموعه اقداماتی که منجر به ایجاد شرایط کاملاً دگرگون شده نسبت به پیشینه خود باشد. A set of actions that lead to the creation of completely changed conditions compared to their background.
محتوای مداخله Intervention content	اجرایی Executive	طراحی Designing	برنامه ریزی Planning
نوع طرح Design type	بناها، بلوک‌ها و محله‌های شهری Buildings, blocks and urban neighborhoods	بناها، بلوک‌ها و محله‌های شهری Buildings, blocks and urban neighborhoods	شهر یا بخشی از شهر A city or part of a city

کل شهر را در برمی‌گیرد. توسعه میان‌افزا، با تأکید بر زمین‌های خالی و رها شده درون شهری، سعی دارد توسعه را بر روی این اراضی بارگذاری نماید (Ansari et al., 2008). تجربه‌های بهسازی، نوسازی و بازسازی بافت‌های قدیم شهری در ایران و خارج از ایران صورت گرفته است که نتایج

توسعه میان‌افزا: توسعه میان‌افزا، فرایند توسعه و بازاستفاده قطعات (بخش‌های) خالی یا بلااستفاده در میان نواحی موجود شهری که قابل توسعه یافتن است، است که در راستای بهبود و بازآفرینی بافت ناکارآمد صورت می‌گیرد. این نوع توسعه در مقیاس‌های مختلفی صورت می‌پذیرد و از یک قطعه تا سطح

حاصل از آن در انجام این تحقیق در نظر گرفته شده است.

تجارب جهانی در برخورد با بافت‌های ناکارآمد شهری

برای اولین بار اصول حفاظت و مرمت آثار و ابنیه تاریخی در منشور آتن مشخص گردید. آخرین قطعنامه جهانی مورد استناد نیز کنگره آمستردام است. در فاصله برگزاری دو کنگره، بالا رفتن میزان دانایی و توانایی علمی متخصصین، نگرش به بافت‌های کهن شهری را دگرگون کرد، به شکلی که نوع نگاه را از انقطاع‌گرایی و کارکردگرایی به سمت تداوم‌گرایی و واقع‌گرایی، حوزه برخورد را از تک بناها به کل شهر و کاربری شهری را از دیدگاه موزه‌ای به امروزی‌سازی بافت تغییر می‌دهد (Jamal Pour, 2016). بعد از جنگ جهانی دوم اصول «لوکوربوزیه» مورد تأیید دولت‌های جهانی قرار گرفت؛ که از آن به‌عنوان پاسخی آسان و سریع به تقاضای نوسازی یاد کرده و وی را به‌عنوان مبلغ حقیقی شهرسازی مدرن انتخاب کردند (Legates & Frederis, 2002). به دنبال آن از دهه ۱۹۶۰ تجدیدنظری در، الگوی نوسازی مراکز شهری و گذار از نوسازی به الگوهای بهسازی و حفاظت اهمیت یافت و در واقع برنامه‌ریزی‌های اجتماعی - اقتصادی و تکیه بر مردم بجای تکیه بر کالبد و تقدم میراث و فرهنگ بر اقتصاد مطرح شد. به‌نحوی که در انگلستان تمرکز بر توسعه نواحی داخلی و استفاده مجدد از زمین‌ها و ساختمان‌های خالی در دستور کار قرار گرفت. در آمریکا طرح‌هایی از قبیل طرح مین استریت و بهبود تجارت بخش مرکزی مهم‌ترین نقش را در باززنده‌سازی مرکزیت شهر بر عهده دارند. هدف اصلی این طرح‌ها، توسعه راهبرد جامع باززنده‌سازی، به‌منظور تحریک توسعه اقتصادی در محدوده تاریخی - حفاظتی است. این راهبرد به نیازهای محلی و فرصت‌هایی در چهار حوزه گسترده اختصاص دارد: ۱. بازسازی اقتصادی ۲. سازمان‌دهی ۳. ارتقاء و بهبود بخشی و ۴. طراحی. در کشورهای پیشرفته جهان، تعامل بین ضرورت‌های حفظ قسمت قدیمی شهر و توسعه بافت نوین شهری به نحو بارزی قابل مشاهده است. با نگاهی به شهرهای تاریخی اروپا که در آنها بافت تاریخی شهرها یکی پس از دیگری برای استفاده امروزی مرمت و نوسازی می‌شوند، می‌توان ره‌یافت مناسبی را به دست آورد. این ره‌یافت چیزی نیست جز استفاده مناسب دوباره از بخش قدیمی شهرها، به‌منظور افزایش کارایی. چنین ره‌یافتی باید توسط مسئولان و کارشناسان و مهندسان و

شهرسازان موردتوجه خاص قرار گیرد. با توجه به اینکه مناطق موردنظر بخش مهمی از شهر محسوب می‌گردند، در نتیجه، باید با دقت تمام پیوندهای زیربنایی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی این دو بخش موردتوجه قرار گیرد. (Kevin krizek, 1996).

اسلو نروژ: دخالت در مکان‌هایی که دارای بافت تاریخی و میراثی هستند در اغلب کشورهای اروپایی به‌نوعی بسیار مشکل است اما مردم ساکن در بافت تاریخی اسلوی نروژ نشان دادند با حضور در پروژه بهسازی و نوسازی این محدوده، خود میراث دار شهرشان باقی می‌مانند و در عین حال سطح زندگی خود را نیز بالا می‌برند. طرح ابتکاری مردم و مسوولان شهر با اهدافی مانند بهبود وضعیت محیط‌زیست، مسکن، وضعیت بهداشتی، اشتغال‌زایی و سرمایه‌گذاری در بناهای تاریخی شهر شکل واقعی‌تر به خود گرفت. بر اساس تحقیقات محمدمامین خراسانی، تأسیس سازمان محیط‌زیست شهر قدیم اسلو در سال ۱۹۹۳ که با طرح‌های سازمان، سرانه فضای سبز در این محدوده به شدت افزایش پیدا کرد. نتایج این طرح به کاهش آلودگی‌های صوتی و هوایی، افزایش فضای سبز و جاذبه‌های بصری، کاهش ترافیک و ... منجر شد. جوامع مردمی بسیار فعال از جمله مزیت‌های این محدوده در اسلو است که با هوشیاری مسئولان شهری در طول ۱۵ سال اخیر به‌طور ویژه سامان‌دهی و سازمان‌دهی شده‌اند و همین اجتماعات در طول این سال‌ها تغییرات فراوانی را در شهر ایجاد کرده‌اند (Khorasani & Rajaei, 2015).

استکهلم سوئد: هسته مرکزی یا مرکز تاریخی شهر استکهلم جزیره نسبتاً کوچکی به طول ۷۵۰ متر است این هسته بعدها دو جزیره کوچک مجاور را در بر گرفت و در سطوح به‌دست آمده به احداث بناهای مسکونی و تجاری اقدام کرد. مسأله فرسودگی بناها در دهه‌های آخر قرن گذشته نیز با شدتی کمتر و همراه با نیاز به تجدیدنظر در وضع شهرسازی هسته قدیم که توانسته بود در فضاهای مجاورش توسعه یابد مطرح شده و به تدوین طرحی منجر شد که خواستار تخریب و بازسازی کلیه بافت سکونت و تجاری - خدماتی شهر بود، طرحی که به‌موقع با مخالفت شدید روبرو شد و کنار گذاشته شد. کلاتتری بیان می‌کند، در سال‌های اخیر (و بخصوص از سال‌های ۱۹۵۰ به بعد) مجدداً مسأله باززنده‌سازی بناهای قدیمی هسته مرکزی استکهلم مطرح گردید و این بار با تدابیری متفاوت روبرو شد. دولت، در رابطه با تعهدات خود در امر حفاظت ثروت‌های ملی کشور، پرداخت معادل ۵۰ درصد

است. مهم‌ترین متولیان نوسازی در ترکیه عبارت‌اند از شهرداری‌ها، TOKI، هیات دولت و وزارت محیط‌زیست (Tayebi & Saidi, 2013).

تجارب بهسازی و نوسازی بافت‌های ناکارآمد در ایران

سمنان: در سمنان گسترش لجام‌گسیخته شهر در سمت شمال، به تدریج از مرکزیت کالبدی و عملکردی محله‌های قدیمی کاسته بود. این امر بخصوص توأم با عدم سرمایه‌گذاری دولتی در بافت قدیم و ارائه خدمات شهری در بافت جدید شهر و همچنین عدم امکان دسترسی سواره به عمق بافتی که قبل از پیدایش وسایل نقلیه جدید شکل گرفته بود، به افت کیفیت کالبدی بافت انجامیده و موجب شده است که ساکنان قدیمی بافت نسبت به آن ارزیابی منفی داشته باشند. افزون بر اینها، اتصال ضعیف میان دو بافت جدید و قدیم به شکندگی عملکردی بافت قدیم منجر شده است. در تحقیقی که توسط حاجی‌زاده صورت گرفت مشخص شد که طرح بهسازی در سمنان با عمده‌کردن نقش مجموعه فرهنگی - اقتصادی بازار و مسجد امام و محلات باستانی (اسفنجان) و (ناسار)، هدف‌هایی نظیر بازسازی و بهسازی بافت و احیا ارزش‌های موجود و تقویت راسته بازار را در بطن خود داشت که به بهبود وضع کالبدی بافت مسکونی اعم از کیفیت ابنیه و شبکه ارتباطی و ارائه تأسیسات مناسب برای زندگی جدید شهری منجر شد. (Hajizadeh & Shahrouz Tahrani, 2016).

بوشهر: بافت سنتی بندر باستانی بوشهر اگرچه نشانگر قدمت و معماری ایرانی، اسلامی و گنچینه‌ای برای مردم این بندر است اما فرسودگی برخی از ساختمان‌های این منطقه زنگ خطری برای ساکنان و ایجاد چهره نامناسب شهری در برخی از معابر شده است. نگین شعبانی در تحقیقات خود بیان کرده است بافت‌های فرسوده شهری بوشهر که ساکنان بسیاری را در خود جای داده و به‌عنوان نمادی از اصالت و فرهنگ هر شهر محسوب می‌شوند، در فرایند زمانی شکل‌گرفته و امروزه در محاصره فناوری عصر حاضر و توسعه شهری جدید گرفتار شده‌اند و از لحاظ ساختاری و عملکردی دچار کمبودهایی می‌باشند که نمی‌توانند جوابگوی نیاز ساکنین خود باشند. نوسازی متفاوت بافت‌های فرسوده بوشهر در قالب برنامه ملی بازآفرینی شهری انجام‌گرفته که اهداف زیر را دنبال می‌کند. بازگشت و انتقال برخی ادارات دولتی مناسب به بافت قدیم، پیوند دادن بافت قدیم با فعالیت‌های تجاری، اصلاح و تقویت

کلیه مخارج مرمتی را به عهده گرفت و مبلغ مربوطه را به شکل بلاعوض در اختیار مالکان بناها قرار داد. عملاً مشارکت بخش عمومی در امر باز زنده سازی استکهلم قدیمی زمانی صورت می‌گرفت که قشرهای خاصی از سکنه قدیمی شهر که در پی سلیقه‌هایی نوپرداز محل خود را ترک کرده بودند، به دنبال آرامش بیشتر و محیط شهری مناسب‌تری که هسته قدیمی عرضه می‌کرد به تدریج به این نقطه بازمی‌گشتند. شهر استکهلم، با اجرای طرح باز زنده سازی بناهای قدیمی خود برای اختصاص دادن آنها به سکونت و تجارت و فعالیت‌های اجتماعی - فرهنگی، توانسته است یک رهنمون بارز برای موفقیت‌هایی باشد که دولت‌های مرکزی صاحب شهرهای کهن را در مقابل انتخاب بین وزنه اقتصادی و وزنه فرهنگی - اجتماعی قرار می‌دهند. طرح باززنده سازی شهر قدیمی استکهلم که در سال‌های آخر دهه اول نیمه دوم قرن بیستم تدوین گردیده است مسائل اصلی خود را تا حد مشخصات فنی و موضعی در زمینه‌های زیر پیگیری می‌کند: بناهایی که می‌بایست کلاً حفاظت شوند، بناهایی که می‌بایست ارتفاع آنها در رابطه با بناهای اطراف تغییر یابد، حیاط‌هایی که در سطح قرار گرفته و می‌بایست حفاظت شوند، حیاط‌هایی که می‌توانند در رابطه با بناهای مجاور مسکونی در ارتفاع به وجود آیند، گاراژهای عمومی و خصوصی زیرزمینی و فضاهایی که می‌بایست برای احداث راه‌های زیرزمینی اختصاص یابند (Kalantari & Poorahmad, 2004).

استانبول ترکیه: در بین شهرهای ترکیه، استانبول دارای قدمتی طولانی و بافت‌های ارزشمند تاریخی است و قطب اقتصادی و فرهنگی ترکیه محسوب می‌شود. استانبول پرجمعیت‌ترین شهر ترکیه است. به گفته طیبی، بعد از دهه ۱۹۵۰، رشد سریع جمعیت شهر باعث بد ساختاری فضای شهری در برخی مناطق استانبول شد و این موضوع مخصوصاً در دهه اخیر علت توجه ویژه مسئولین ترکیه به موضوع نوگردانی شهری بود. سه روش عمده در پروژه‌های نوگردانی شهری در استانبول قابل‌شناسایی است. روش اول، روش اجتماع‌محور است که با مشارکت مالی و اجتماعی مردم صورت می‌گیرد؛ روش دوم، روش توافق محور است که به صورت مشارکتی با شرکت مردم و ادارات است؛ و روش سوم، روش سرمایه محور است که رویکرد تهاجمی نسبت به نوسازی بافت فرسوده دارد. مسلماً روش سرمایه محور هم سریع‌تر و هم با قدرت بیشتری انجام می‌شود. البته انتقاداتی نیز به این روش وارد است. روشی که در استانبول انجام‌شده روش سرمایه محور

گرفته است. حضور در محل و جمع‌آوری داده‌های کیفی در خصوص رفتار و بازخورد ساکنان و مراجعان به بافت و نیز مصاحبه‌های نیمه ساختاریافته مکمل تحقیقات اسنادی صورت گرفته بوده است. در نهایت نتایج حاصل از مشاهدات کیفی و کمی برداشت‌شده به قضاوت متخصصان گذاشته شده و بهترین شیوه مواجهه با موضوع پیشنهاد و ارایه شده است.

محدوده مورد مطالعه

محدوده جغرافیایی پژوهش، پلاک‌های تجمیعی جدید شهری در بافت پیرامونی حرم مطهر امام رضا (ع) در شهر مشهد مقدس در استان خراسان رضوی بوده است. در این پژوهش ضمن مطالعه میدانی و شناسایی آثار موجود در بافت کهن، دو اثر تاریخی (خانه تاریخی) محمدی و غفوری و بافت پیرامونی آن برای طرح میان‌افزا از میان نمونه‌های بررسی شده انتخاب گردید.

سازمان فضایی مرکز قدیمی شهر با تکیه بر سازمان محلات قدیم، ایجاد و توسعه فضاهای خدماتی و عمومی، اصلاح معابر قدیمی بافت، رفع نارسایی‌ها، تأسیسات و تجهیزات بافت قدیم همچون شبکه فاضلاب، معطوف کردن سرمایه‌گذاری‌های دولتی، خصوصی، بانک‌ها به بافت قدیم، استفاده از الگوهای معماری بومی در طراحی بناهای جدید، ارایه الگوی مرمتی از طریق مرمت برخی بناهای بارزش بافت قدیم و ترویج فرهنگ مرمت و نگهداری و در انتها انتقال مهاجرین از مکان‌های مورد نیاز (Flamaki, 2005).

روش‌شناسی پژوهش

روش تحقیق در این پژوهش، توصیفی-تحلیلی است و داده‌های مورد نیاز در مورد شیوه‌های مختلف حفظ و نگهداری، به صورت اسنادی گردآوری شده‌اند، سایر داده‌های تحقیق (آثار تاریخی به‌جامانده اطراف حرم مطهر) به صورت میدانی بازدید و برداشت و با نظر متخصصان انتخاب نهایی از بین آنها صورت

شکل ۱. موقعیت جغرافیایی حرم مطهر امام رضا در شهر مشهد مقدس

Figure 1. Geographical Location of Imam Reza Holy Shrine in the Holy City of Mashhad

قطاع ۳: محدوده خیابان‌های طبرسی، بلوار وحدت، نواب صفوی تا حرم مطهر
 قطاع ۴: محدوده خیابان‌های نواب صفوی، ۱۷ شهریور، بازار رضا تا حرم مطهر
 پژوهش و طرح انجام شده در این مقاله واقع در قطاع ۴ (جنوب شرقی) بافت تاریخی مشهد است.

تصاویر بافت قطاع ۴

بافت پیرامون حرم مطهر، این چهار محدوده با مشخصات زیر در طرح بهسازی و نوسازی اطراف حرم امام رضا (ع) تقسیم می‌شود و شامل چهار قطاع به شرح زیر است:
 قطاع ۱: محدوده خیابان‌های امام رضا (ع)، شهید اندرزگو، آزادی، آیت‌الله شیرازی تا حرم مطهر
 قطاع ۲: محدوده خیابان‌های آیت‌الله شیرازی، آزادی، بلوار راه‌آهن، طبرسی تا حرم مطهر

شکل ۲. بافت اطراف خانه غفوری و محمدی

Figure 2. The Context Around the Ghafouri and Mohammadi Houses

سایت و پلاک‌های انتخابی جهت طراحی جدید

خانه غفوری: مربوط به دوره قاجار است و در مشهد، خیابان نواب صفوی، کوچه مسجد محمدیه، پلاک ۸۵ واقع شده است. این اثر در تاریخ ۱۱ مرداد ۱۳۸۴ با شماره ثبت ۱۲۳۹۳ به‌عنوان یکی از آثار ملی ایران به ثبت رسیده است. این پلاک انتخابی دارای یک حیاط مرکزی و فضاهای سکونت در سه ضلع آن است که دو جبهه ورودی و مقابل آن به‌صورت دوطبقه و ضلع سوم یک طبقه می‌باشد. مصالح به‌کاررفته در این بنا آجر، کاه‌گل و کاشی است. وجه تمایز این بنا در تزیینات گره‌کاری بسیار زیبای یکی از نماهای خانه و استفاده از کاشی‌های قجری است.

یافته‌های پژوهش

نتایج حاصل از مشاهدات و مصاحبه‌های نیمه ساختاریافته میدانی نشان‌دهنده این است که به‌کارگیری نتایج حاصل از مطالعات نوین بازآفرینی شهری و نیز توسعه میان افزا در کنار بومی‌سازی تجربیات موفق جهانی می‌تواند راهکار مناسبی جهت تقویت حس و حال نوستالژیک بافت برای استفاده‌کنندگان، زنده شدن خاطرات و در نتیجه افزایش حضورپذیری افراد در بافت باشد. ایجاد و توسعه امکانات و تمهیدات لازم جهت افزایش میزان حضورپذیری افراد چه در بعد فرهنگی و چه معماری می‌تواند با راهکارهای توسعه میان افزا صورت پذیرفته و نتایج مطلوبی در بازآفرینی و احیای اصولی بافت داشته باشد.

شکل ۳. خانه غفوری در حال حاضر

Figure 3. Ghafouri House Now

میراث تاریخی مشهد است. این بنا دارای دو جبهه است که متأسفانه در گذر ایام بسیار دستخوش ناملایمات و مرمت‌های غیراصولی قرار گرفته و نمای قسمت زیادی از آن با سیمان اندود گردیده است. مصالح استفاده شده در این بنا آجر و خشت است که در نما با کاشی‌های معقلی و سنتوری‌هایی از گره تزیین شده است.

خانه محمدی: این بنا در دوران قاجار ساخته شده است. این خانه جنوبی بوده و ضلع جنوبی آن دارای اتاق‌هایی در دو طبقه جهت سکونت می‌باشد. ضلع غربی آن یک طبقه و دارای کاربری انبار و سرویس است. ارتباط ضلع شمال و جنوب این بنا از طریق راهرویی در بالای ضلع غربی می‌باشد که نقش تراس را ایفاء می‌کند. این بنا در محدوده قطاع ۴ پیرامون حرم مطهر قرار دارد. خانه محمدی از جمله بناهای ثبت‌شده در

شکل ۴. خانه محمدی در حال حاضر

Figure 4. Ghafouri House Now

راهکارهای توسعه میان افزای بافت مورد پژوهش

بر این اساس در نظام فضایی طرح جدید، راهکارهای زیر به‌عنوان ایده‌های شکل‌گیری ساختار کالبدی به‌منظور حفظ و احیای این دوخانه تاریخی و بازآفرینی زندگی و حیات جدید در این بافت ارائه می‌گردد:

- استفاده از مصالح بوم‌آورد، آجر و کاشی
- بهره‌گیری از تزیینات سنتی شهر مشهد در هماهنگی و همنوایی با تزیینات خانه‌های غفوری و محمدی
- استفاده از عنصر گودال باغچه به‌منظور ایجاد یک فضای تفریحی-خدماتی به‌منظور تعمیق بدنه‌های جدی
- بهره‌گیری از نظام فضایی حیاط مرکزی و چیدمان اجزا و عناصر در اطراف آن با توجه به ساختار درون‌گرایی بافت تاریخی مشهد و نظام فضایی دوخانه محمدی و غفوری
- ایجاد کاربری‌های جدید به‌منظور باززنده سازی طرح و بهره‌گیری از کاربری زائرسرا برای دوخانه محمدی و غفوری
- ایجاد کاربری تجاری در مجموعه
- ایجاد کاربری درمانی در مجموعه
- طراحی دو محور اصلی متعامد در فضا، جهت شاخص کردن ورودی و خروجی‌های مجموعه و ایجاد اصل تقارن (سازمان‌دهی و آبادانی)
- طراحی فرم چهارسوق در پلاک تجاری
- به‌کارگیری پیمون‌بندی در نظام فضایی طرح جدید و تناسب موجود در ساختار فضایی خانه‌های غفوری و محمدی
- طراحی المان افقی (نهر آب) در سرتاسر سایت
- بهره‌گیری از عنصر رواق در طراحی دیواره‌ها و بدنه گودال باغچه به‌منظور ایجاد عمق دید و ریتم و حرکت چشم در فضای میانی

بحث و نتیجه‌گیری

میراث فرهنگی یک پدیده اجتماعی است که بر روی جوامع مختلف از دیرباز تاکنون تأثیر زیادی گذاشته است و شامل ثروت‌های تاریخی، فرهنگی و طبیعی می‌باشد که از مرزهای سیاسی و جغرافیایی فراتر رفته و ارزش جهانی کسب کرده است. امروزه بیش‌ازپیش بر مقوله فرهنگ‌سازی و گسترش

نقش ذی‌نفعان در مدیریت میراث فرهنگی و آثار باستانی تأکید شده است. اگرچه در دستیابی به توسعه پایدار عوامل متعددی نقش دارند، اما آنچه در رابطه با میراث فرهنگی حایز اهمیت است برنامه‌ریزی در سطوح ملی و جهانی است و این کار مستلزم یک سیاست‌گذاری واقع‌بینانه و عادلانه و همکاری تمام سازمان‌های دولتی، مراکز علمی و پژوهشی، بخش خصوصی و نیروهای کارآمد مردمی است. حفاظت از آثار تاریخی و میراث فرهنگی گامی مهم در راستای نیل به چشم‌انداز توسعه و پیشرفت پایدار می‌باشد. از سویی دیگر، توسعه پایدار بدون مشارکت کارآمد مردم و ذی‌نفعان میسر نیست، بنابراین ضروری است تا با اشتراک‌گذاری مطالعات پژوهشی در این زمینه، در راستای جلب مشارکت همه ذینفعان تلاش نمود. توجه به بافت‌های تاریخی به‌عنوان قلب تپنده و ساختار اصلی شهرهای تاریخی، مساله مهمی است که گاهی در برنامه‌ریزی طرح‌های جامع و توسعه‌های شهری نوین به فراموشی سپرده می‌شود. این‌که ماهیت تاریخی، فرهنگی، معماری و در یک کلام زیست‌بومی یک سرزمین به جرم کهنه-شدن و عدم تطابق با پیشرفت‌های روز محکوم به زوال و نابودی شود؛ اتفاقی است که امروز به‌وفور در شهرهای تاریخی کشور پیش می‌آید. ادامه این روند یعنی فراموشی، بی‌هویتی و از دست‌دادن تمامی تعلقات بومی و فرهنگی. ضعف اصلی موجود در بافت‌های تاریخی شهری، عدم هماهنگی این محدوده‌ها با پیشرفت‌ها و نیازهای نوین شهری، فرسودگی کالبدی و جاماندگی از تغییرات پیش‌آمده است. عدم برنامه‌ریزی صحیح و بی‌توجهی به روند روزافزون ساخت‌وسازها و تغییرات بی‌برنامه‌ای که در بافت‌های تاریخی فرسوده پیش می‌آید، سبب تخریب بیش‌ازاندازه این محدوده‌ها شده است. تا جایی‌که این بافت‌ها امروز خود، یکی از ناهنجاری‌ها و معضلات شهری به‌حساب می‌آیند، به‌جای اینکه یک عنصر ارزشمند، پویا و تأثیرگذار در ماهیت شهری باشد. با توجه به مطالعات انجام‌گرفته، برای حفظ این آثار روش‌های مختلفی چون بازسازی، بهسازی، نوسازی و تخریب قابل انجام است. در این پژوهش با توجه به شرایط پلاک‌های انتخابی، روش بهبود، سازمان‌دهی و بازآفرینی از طریق ارائه طرح میان‌افزا مناسب دیده شد. الگوی توسعه میان افزای یکی از ابزارهای رشد هوشمند است و در صورت تحقق از مصادیق بارز توسعه و پیشرفت پایدار می‌باشد. در کشور ما، توسعه شهری بیشتر در قالب تخریب و نوسازی یا گسترش شهر به‌سوی پیرامون و ایجاد شهرهای جدید مطرح بوده است و علی‌رغم اقبال عمومی

مردن امروز وفق بیشتری می‌یابند، با جذب کاربران بیشتر زمینه اشتغال‌زایی و رونق اقتصادی در مجموعه فراهم می‌شود، احتمال ایجاد جرم و جنایت به دلیل متروک بودن این آثار، از بین می‌رود و تمامی این مسائل باعث بازآفرینی بافت تاریخی می‌گردد. از سوی دیگر، فعالیت‌های فرهنگی و آموزش به شهروندان، در کنار فعالیت‌های زیرساختی و عمرانی از ارکان اصلی برنامه‌های بازآفرینی شهری در بافت‌های ناکارآمد به شمار می‌رود و باید مدنظر قرار گیرد.

References

- Anjam Shua, A. (2008), "Organizing and revitalizing the old context "Movement in the near horizon" and an approach to the causes of non-fulfillment of the plans for the revival and reconstruction of the old urban context", *Civil, Architecture and Urban Development Conference*, Kerman, 103-117. [In Persian]
- Ansari, M., Pourjafar, M.R., Sadeghi, A., & Hajit Bin, M. (2008). "Recognizing visual system concepts in worn-out urban areas", *Journal of Art of Architecture and Urban Design University*, 2, 71-91. [In Persian]
- Flamaki, M. M. (2005). Revitalization of historical buildings and cities, Fifth edition, Tehran: Tehran University Publications Institute.
- Habibi, K., Pourahmad, A., & Meshkini, A. (2009). "Improvement and reconstruction of old urban structures", Second Edition, Tehran: Entekhab Publications. [In Persian]
- Hajizadeh, B., & Shahrouz Tahrani, I. (2016). "Recognizing the principles of renovation and improvement of urban neighborhoods in worn-out contexts in order to preserve the identity of the place (comparative comparison of internal and external examples)", *Islamic and Historical architectural and Urban planning research conference of Iran*, Shiraz, 14. [In Persian]
- Hosseini, S. B., Rezazadeh, R., Bagheri, M., Azemati, H. R., & Ghenbaran, A. (2010). "Environmental sustainability in urban open spaces: quality assessment of residential quarters in Tabriz". *Journal of Environmental Science and Technology*, 11(4), 173-184.
- Jamal Pour, B. (2016). "Intervention planning in old urban contexts, Hamadan Municipal Civil Engineering Organization, the first conference of the best city", *Best Plan*, 125-114. [In Persian]
- Kalantari Khalilabad, H., & Pourahmad, A. (2004). "Experiences of improvement and reconstruction of old urban structures in different countries of the world", 2nd edition, Tehran: Jihad University Publications.
- Kevin, J. P. (1996). *A planners Guide to sustainable development*, American planning Association (APA). p 243.
- Khazaei, M., & Razaviyan, M. T. (2019). "Worn-out fabric, Opportunity or threat of urban management (Case example: Worn-out fabric of Damavand city)", *Journal of Amayesh Mohit*, No. 46, 101-125.
- Khorasani, M. A., & Rajaei, S. A. (2015). "The necessity of providing sustainable urban financial resources in line with the resistance economy with an emphasis on the revival of worn-out structures", *The first national creative economy conference*, Islamic Azad University, Tehran West, 1-11. [In Persian]
- Legates, R., & Frederis. S. (2002). *Modernism and early Urban Plannin*, New York: The

کشورهای مختلف جهان به الگوی توسعه میان افزا، این موضوع در کشور ما چندان موردتوجه قرار نگرفته و فقط در برخی متون علمی اشاره‌ای گذرا به آن شده است. این امر با انجام طراحی معماری دقیق و حساب‌شده و اختصاص کاربری جدید (زائرسرا) به پلاک‌های انتخابی زمینه را در جهت حفظ و احیاء این آثار فراهم می‌نماید. با اعمال مواردی چون ایجاد حس و حال گذشته، زنده‌شدن خاطرات، تحقق ایده بوم‌آورد و ظهور دوباره عناصر معماری معاصر بافت‌های تاریخی با دنیای

- City Reader, 2 edition. P 195.
- Rajabi, M., & Mozafari, A. (2011). "Theoretical Foundations of Restoration, 1st Edition", Tehran: Majal Honar Publications. [In Persian]
- Sajjadi, J., & Mohammadi, K. (2018). "Socio-spatial analysis in worn-out urban contexts, a case study (central context of Sardasht city)", *Journal of Urban Research and Planning*, No. 6, Autumn, 55-70. [In Persian]
- Selahvarzi, S., & Tavousi Tafarshi, Sh. (2006). "The importance of the necessity of studying historical contexts", *Journal of Road and Construction*, No. 46, 58-75.
- Sharizadeh, A., Harishchian, M., & Azari, A. (2017). "An analysis of worn-out urban structures", Tabriz University: Conference on Civil Engineering, Architecture and Urban Planning of Islamic World Countries
- Tayebi, S., & Saidi, M. (2013). "Report of the meeting of global experiences of urban renewal in Turkey and North African countries", Center for Scientific-Applied Urbanization, Renovation and Improvement, Tehran City Renewal Organization, Report number: 02912. [In Persian]
- Trancik, R. (1981), *Finding lost space-theories of urban design*. 26. P204.
- Turk-Zaban, Sh., & Mohammad Moradi, A. (2013). "Architectural design criteria in historical contexts", *Journal of City and Native Architecture*, No.1, 53-66. [In Persian]

COPYRIGHTS

© 2022 by the authors. Licensee PNU, Tehran, Iran. This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY4.0) (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>)